

RECENSIONER

Clarissa Kugelberg och Eric Trovalla: *Samverka och/eller styra. Att praktisera medborgarinflytande i planering och beslutsfattande*. Makadam förlag, Göteborg/Stockholm 2015. 286 s. ISBN 978-91-7061-178-0.

För den som funderar på hur demokrati görs på lokalpolitisk nivå är Clarissa Kugelbergs och Eric Trovallas undersökning av medborgarinflytande i form av dialogprocesser mellan politiker, tjänstemän och invånare i Botkyrka kommun något att sätta tänderna i. Med en gedigen empiri från ett fältarbete bestående av mer än 60 intervjuer utförda med invånare, tjänstemän, politiker och föreningsmedlemmar, samt observationer från ett 80-tal dialoger och andra möten från åren 2010 och 2012, får läsaren en empiriskt förankrad insikt i hur vardagslivet kan te sig för kommunala tjänstemän och, i detta fall kanske särskilt unga, medborgare. Författarduon vill bidra till kunskap om medborgardialoger, något som de menar är en global idé som implementeras i olika grad i politiska styrningsprocesser för att länka samman invånarens deltagande med arbete för ett hållbart samhälle.

Liksom i hela västvärlden oroas man i Botkyrka kommun av sjunkande valdeltagande, minskat partianslutet politiskt engagemang och skillnader mellan olika sociala gruppers valdeltagande. Orsakerna till denna kris, eller som demokratiska underskott brukar kallas, har undersökts av många olika forskare. Författarna diskuterar bland annat hur Bourdieu pekat mot hur den politiska sfären allt mer skiljs från människors liv och vardag och hur Giddens argumenterar för att det hänger samman med den ökade

teknifieringen. De hänvisar även till Mouffe som däremot vill se hur detta är kopplat till hur samtida politiska diskussioner strävar efter konsensus istället för att erbjuda motstridiga alternativ och kollektiva identiteter. Enligt Kugelberg och Trovalla har idéer om deltagande demokrati förts fram i och med detta nya behov av att motverka de politiska institutionernas demokratiska underskott och engagera invånarna i lokala frågor. Medborgardialog har i och med detta kommit att bli en samverkansform som införts uppifrån för att göra invånare mer aktiva i lokala frågor och för att öka deras förtroende för den lokala politiken och dess representanter.

Författarna menar att i Botkyrka kopplas urholkningen av demokratins legitimitet till en ojämlig representation i politiska församlingar. I alla Sveriges kommuner är högutbildade män överrepresenterade, men kvinnors representation har ökat kraftigt medan utlandsföddas representation släpar efter. Enligt författarna var år 2010 16 % av de förtroendevalda i Botkyrka födda utomlands, att jämföras med 45 % av utrikes födda kommuninvånare. Enligt författarna har Botkyrka kommun som mål att underlätta för alla invånare att delta i det politiska livet. De har valt Botkyrka därför att kommunen arbetat aktivt och länge med deltagande samverkan och har ”demokrati” och ”delaktighet” som nyckelbegrepp för sin verksamhet. Författarna menar att den strukturen ger dem en möjlighet att titta på något som de kallar för ”en spirande möjlighetsstruktur för medborgardeltagande”.

Boken stammar ur två forskningsprojekt, där de utgått från en fundering om hur medborgardialogens ”platta logik” kan integreras i ”den representativa demokratiska beslutsordningens

hierarkiska struktur”. Att detta på inget sätt är någon lätt uppgift framgår i bokens sex empiriska kapitel, där Kugelberg och Trovalla fokuserar på interaktionen mellan deltagarna i dialogprocesserna. Inom kommunen har de särskilt valt att titta på dialogprocesser i Tullinge och Alby, två kommundelar där invånarna har olika förutsättningar och villkor. I deras olika bidrag från fältet belyser de hur politiker och medborgare i Alby och Tullinge förhandlar om dialogens betydelse och legitimitet. Görandet står i centrum för undersökningen, och att dialoger inte är något som kan planeras fram i policydokument utan snarare något som hela tiden skapas i mänsklig interaktion blir också mycket tydligt under läsningen.

Särskilt intressant för kulturanalytiker är att de har ett ritualperspektiv och utgår från antropologisk forskning om politiska ritualer för att analysera dessa bitvis tunga och mångbottnade politiska dialogprocesser. Detta perspektiv möjliggör att de kan undersöka hur det symboliska innehållet delvis ger legitimitet åt dialogernas föreställda möjlighet till påverkan, samt hur mötenas form, rollfördelning, normer och upprepningar av detta påverkar dialogprocesserna. De utgår från Catherine Bells begrepp ”ritualisering” för att förstå arbetet med dialoger i Botkyrka som en pågående ritualisering och för att särskilt komma åt att analysera görandet och ritualisering som en strategi för maktutövning.

De empiriska kapitlen ger en intressant inblick i hur livet görs bland människor i ett lokalsamhälle. I Kugelbergs första empiriska kapitel behandlas metaforen ”dialog” och hur den används inom olika kommunala sammanhang. Hon besöker olika möten och dialogfora där det pågår mångfacetterade processer i mötet mellan politiker, tjänstemän och medborgare. Hon identifierar genom sina observationer en brännande fråga som präglar det empiriska materialet boken igenom – vilken möjlighet att påverka har medborgare egentligen genom olika dialoger initierade från kommunen? Det första kapitlet är bitvis tungt att ta sig igenom och det krävs en del av läsaren att sätta sig in i den komplexa kommunala strukturen. Men när Kugelberg introducerar landskapsarkitekten My och fritidsle-

daren Anna får texten ett helt annat flöde. Med närheten till My, Anna och de ungdomar de jobbar med ges viktiga insikter i hur demokrati faktiskt görs och vilken nyckelroll enskilda aktörer kan ha i denna process.

I det andra empiriska kapitlet undersöker Kugelberg dialogforumets ritualisering genom att analysera observationer från dialogmöten i Tullinge och Alby. Hon lyfter fram hur deltagarna förkroppsligar, förhandlar med eller motarbetar de normer och roller som mötets dagordning och innehåll föreskriver på olika sätt i. Intressant är hennes analys av hur en position som den ”lyssnande politikern” skapas i de båda kommundelarna – en position som det inte går att utkräva ansvar från eftersom rollen bara gestaltar ett inkännande lyssnande. Ibland är det svårt att hänga med i myllret av initiativ och dialogformer som hon beskriver, men samtidigt framställer Kugelberg sitt material på ett levande sätt. Läsaren får möta deltagare och tjänstemän som ordnar med kaffebröd, klistrar post-it-lappar för eller emot Tullinges kulturhus, fixar med den krånglande Power Point-projektorn och invånare som vill ha bussar som fungerar även när det snöar. Bitvis är det som ett diskbänksrealistiskt utsnitt ur vår samtid.

I det tredje empiriska kapitlet studerar Kugelberg hur invånare respektive politiker ser på dialogforumet och det symboliska värde som det integrerande arenaforumet får. Många har ett ambivalent förhållande till dialogforumet. Vad sker egentligen med synpunkter och åsikter som diskuteras där? Och hur kan dessa dialoger egentligen stärka demokratin när forumet inte är representativt vare sig på invånar- eller politikersidan eller har beslutandemakt? Trots misstro och misstänksamhet menar Kugelberg att deltagare ändå fortsätter att komma på möten eftersom ritualiseringen skapar en känsla av meningsfullhet och förhoppning. Intressant i detta kapitel är också en diskussion om hur starka grupper av invånare kan driva sin egen agenda på bekostnad av andra.

I det fjärde empiriska kapitlet beskriver Eric Trovalla hur tre unga killar intar platser i Tullinge på sina skateboards och hur deras engagemang för skateboardkulturen fångas upp av

en kommunal samordnare som hjälper dem att bygga en skatepark. På det sättet kan killarna förverkliga ett projekt de drömt om men samtidigt inordnas inom ramen för acceptabla verksamheter för kommunen. Detta kapitel präglas av levande empiriska beskrivningar, intressant att följa är det organiserade motstånd skateboardparken mötte av boende i området där den planerades. Grannar oroades bland annat över hur fågellivet skulle påverkas, men främst att parken skulle bli ett "tillhåll" för ungdomar; en äldre man gick så långt att han hotade med fysiskt våld. Trovalla konstaterar att de flesta inblandade i konflikten om skateboardparken kände varandra sedan tidigare och även flera år efter bygget vägrade den äldre mannen att hälsa på den hotade killens förälder. De här små utsnitten av vardagsliv är särskilt förtjänstfulla med denna bok och ger anledning till att fundera kring mänskliga relationer och frågor om demokrati. Om en granne slutar hälsa på grund av byggandet av en skateboardpark, vad är människor då kapabla till i nästa steg? Trovalla kopplar det till frågor om politik: "Vem har rätt att vistas i staden och vilka aktiviteter anses acceptabla?". Han menar att kommunens insats för byggandet av parken här kan tolkas som ett sätt att kanalisera en "potentiellt destruktiv verksamhet" till en kontrollerad plats.

I det femte empiriska kapitlet skildrar Kugelberg hur unga vuxna i Alby kämpar för att få en plats att kunna mötas på. Här redovisas en etnografi över det segdragna kommunala maskineriet och ungdomars mer kortsiktiga behov – "jag kommer vara för gammal för att ens kunna gå dit", som en ung medborgare säger om utsikterna för huset hon kämpar för. Under fyra år pågår en dialog som utmynnar i mycket frustration och besvikelse med kommunens tröga och komplicerade beslutsstruktur. Samtidigt, menar Kugelberg, växer en ny subjektivitet fram bland de unga deltagarna där de börjar organisera sig för sina rättigheter, bland annat genom att informera om polistrakasserier och ungas juridiska rättigheter vid polisningripanden. Även i detta kapitel framkommer vikten av den enskilda individen, i detta fall särskilt fritidsledarna, i relation till kollektiva erfarenheter för demokratiska dia-

logprocesser och skapandet av politiska subjektiviteter.

Det sista empiriska kapitlet, författat av Trovalla, är mycket intressant då det visar på det ironiska i hur en kommun som utbildat unga i demokrati vänder sig emot dem med repression och andra maktmedel när de agerar i enlighet med sin nyvunna politiska subjektivitet. Det handlar om försäljningen av Botkyrka-byggens hyreshus på Albyberget och mobiliseringen av kampanjen "Alby är inte till salu". Trovalla uppmärksammar hur man inom kommunen strävar efter att lära ut demokratiska spelregler, men att det finns en dold läroplan för vilken slags demokratisk agens som förväntas. Botkyrka kommuns satsningar på dialogpolitik stod i motsättning till sättet som utförsäljningen beslutades på. Många invånare, särskilt unga, kände sig svikna och arga och menade att kommunen kunde köra över dem på sättet de gjorde just för att det handlade om fattiga invånare i hyreshus.

Trovalla som följt kampanjens mobilisering ger en intressant beskrivning av hur de unga förhöll sig till olika platser och hur de motades ut ur offentliga rum som bibliotek och fritidsgårdar när kommunen mobiliserade alla sina resurser emot dem. Han skriver också om hur medier har sin egen agenda när de berättar om konflikten och hur agens och politik försvinner i den mediala logiken om förorten och hur kulturpersonligheter som Johannes Anyuru kunde lyfta fram det politiska och därmed ändra den mediala berättelsen. Vem får tala och hur blir människor bemötta när de kommer från platser och representerar grupper som anses som marginella enligt en samhällelig logik? Det är stundtals smärtsamt att läsa om hur kommunen bemöter de unga genom att ignorera deras protestlistor, hindra deras fysiska närvaro och deras strategier för att tysta deras kampanj. Det är samtidigt en viktig etnografisk skildring av framväxten av en medborgarrättslig rörelse för förorter kanaliserad genom organisationer som Megafonen och Pantrarna.

Bitvis är boken tung och lite svårläst, säkerligen på grund av de många nivåer som samexisterar inom fenomenet dialogprocesser. Ritual-

perspektivet är dock intressant och hjälper författarna att strukturera upp komplexiteten i materialet. Förtjänstfullt är också det långa tidsperspektivet som ger en faktisk insyn i hur människor och politiska processer förändras och påverkar varandra. Här framstår tydligt vikten av etnografisk kunskap och fältarbetets unika potential att samla kunskap om människors vardag och komplexa processer över tid utan snävt fokus på enbart en aspekt. För den som är intresserad av medborgardialog som fenomen, kommunalpolitik, segregationsprocesser samt ungdomar och demokrati är det en mycket läsvärd bok. En annan god anledning till att läsa boken är den empiriska närheten och inblicken i människors vardagsverklighet.

Jenny Ingridsson, Sundsvall

Mia-Marie Hammarlin: *I stormens öga*. Hammarlin bokförlag, Båstad 2015. 267 s., ill. ISBN 978-91-979381-2-9.

I samband med den fasansfulla tsunamikatastrofen i bland annat Thailand i december 2004 kom den socialdemokratiska statssekreteraren hos dåvarande statsminister Göran Persson, Lars Danielsson, att bli sinnebild för statens och regeringens oförmåga och senfärdighet i att hantera situationen och få hem svenskar från katastrofområdet. Fritidsresors informationschef Lottie Knutson däremot var handlingskraftig. I SVT:s första morgonsändning sade hon som det var: att charterbolaget ett dygn efter flodvågen i Indiska oceanen fortfarande inte hade lyckats få någon kontakt med de 800 resenärerna på företagets egna hotell i thailändska Khao Lak och att hon befarade en väldigt stor materiell förstörelse med väldigt många drabbade. Hon blev hjälptinna, medan Danielssons agerande i frågan omgavs av lögnar, halvsanningar, undanflykter och dåliga ursäkter, något som gjorde honom till ett lovligt byte för medierna. Han blev utsatt för det som brukar kallas mediedrev, det vill säga ett slags medial förföljelse med avsikt att avslöja och uppfosta den som handlat fel och få

personen att i någon bemärkelse krypa till korset eller göra en pudel.

Hur mediedrev och -skandaler påverkar de drabbade individerna och deras familjer och närmaste omgivning är ämnet för Mia-Marie Hammarlins studie *I stormens öga*. Boken är tillkommen inom det flerdisciplinära forskningsprojektet "Mediedrevets mekanismer och aktörer" vid Lunds universitet. Studien bygger på ett större antal samtalsliknande (kvalitativa) intervjuer som Hammarlin gjort med drabbade individer och med journalister. Hennes ambition har varit att utifrån det fenomenologiska begreppet livsvärld studera hur individens liv påverkas av medieskandaler. Hennes fokus har varit de drabbades känslor. De drabbade som står i centrum i studien är förutom Lars Danielsson: "Innebandypappan", Håkan Juholt, Peter Karlsson, Hanne Kjöllner, Sven Otto Littorin, Maja Lundgren, Anders Pihlblad, Tiina Rosenberg, Gudrun Schyman, Cecilia Stegö Chilò och Ireen von Wachenfeldt.

Mediedrev är ett begrepp som första gången användes av Hans Bergström i DN i maj 1990. Det betecknar det oproportionerliga intressejournalister visar för vissa händelser och förhållanden som kan betecknas som medieskandaler. Hammarlin konstaterar – kanske inte helt oväntat – att alla som i hennes studie blivit utsatta initialt mått mycket dåligt och upplevt tillvaron som ett skrämmande kaos. De har känt sig ensamma, uttittade och rädda och uppfyllda av överklighetskänslor. Vartefter som tiden gått i en skandal har demoniseringen av de drabbade blivit starkare. De har ofta förlorat sina arbeten eller i alla fall oroat sig över sina möjligheter att få behålla arbetet. Men de har också känt stor ilska och frustration över att ha fått sitt vardagsliv, sin sömn och sitt välbefinnande förstört. De har heller inte kunnat förlika sig med att de blivit till ett slags allmångods vars integritet inte behöver respekteras. Så har till exempel journalister ringt eller sökt upp deras före detta partner, gamla klasskamrater, syskon och barn i jakten på upplysningar som kan vara till den utsattes nackdel! Jag finner det nästan svårt att tro på. Det känns som taget ur amerikanska filmer, ja, det är paparazzi-varning rent utav.